

БІЛОМОРО-БАЛТІЙСЬКИЙ ТАБІР (Беломоро-Балтийский лагерь, БелБалтЛаг) — радянський виправно-трудоий табір (ВТТ). Засн. 16 листопада 1931 на базі Соловец. ВТТ ОГПУ у зв'язку з початком будівництва Біломоро-Балтій. каналу. Розташ. побли. ст. Медвежа Гора Карело-Фінн. АРСР (нині м. Медвеж'єгорськ, Карелія, РФ). Існував до 18 вересня 1941; 1944 відновив діяльність як ВТТ «Біломорбуду», проіснував до 29 серпня 1945. У серед. 1931 у Б.-Б. т. утримували 64 100 в'язнів, 1932 — 99 095, 1933 — 84 504, 1934 — 62 211, 1935 — 78 248, 1936 — 57 969, 1937 — 58 965, 1938 — 79 232 (з них 25 311 засуджено за кримінал. злочини, 19 304 — як соціально небезпечні та шкідливі елементи), 1939 — 86 567, червень 1941 — 67 928. Значна частина ув'язнених — українці (точна кількість невідома). Кримінал. злочинці (на відміну від соціально небезпечних) мали право на адвоката, прохання, клопотання, протести тощо. Б.-Б. т. складався з 9-ти відділень, кількість ув'язнених у кожному становила бл. 10-15 тис. осіб. Відділення мало конкретну ділянку траси, офіц. центр — табір — містечко з управлінням, радіовузлом і станцією, лазаретом, кладовищем, штабом ударництва з «червоною» і «чорною» дошками, ротою особл. режиму. В'язні працювали на буд-ві каналу, на лісозаготівлях і сплавах у Вигозерському басейні. Лише на буд-ві каналу 1932 було задіяно 92 тис. в'язнів. Було створено Упр. будівництва Біломоро-Балтій. водного шляху і ВТТ, навесні 1933 їх перейменовано у Гол. штаб будівництва Біломоро-Балтій. вод. шляху. Канал прийнято в експлуатацію 2 серпня 1933, Гол. штаб будівництва реорганізовано в Упр. Біломоро-Балтій. ВТТ ОГПУ, яке передислоковано в с. Надвойці. Вважають, що бл. 100 тис. в'язнів, які працювали на буд-ві, загинули. Українці в таборі були на особливому обліку. На більшості служб. документах, пов'язаних з долею в'язнів-українців, стояла аббревіатура «УНКР» — укр. націоналіст. контрреволюція. Таке маркування згодом було використано для перегляду справ тих укр. політв'язнів, терміни ув'язнення

яких закінчувалися. За доносами табір. інформаторів їм інкримінували створення в таборі укр.-фашист. організації і розстріляли. 1937 було розстріляно понад 30 тис. в'язнів. Після закінчення будівництва утвор. Біломоро-Балтій. комбінат ОГПУ, завданням якого було: колонізація прилеглого краю (заселення трудопоселенцями), експлуатація каналу, суднобудівництво з метою створення флоту для каналу, розвідування й експлуатація мінерал.-руд. копалин, спорудження ГЕС, дослідж. проблем установки 2-ї лінії шлюзів на Біломоро-Балтій. каналі для його поглиблення і розширення, а також будівництва каналу Кандалакша — Мурманськ тощо. Крім того, комбінату було надано монопол. право на використання каналу Повенець — Сорока та природ. багатств прилеглих р-нів. 15 вересня 1939 це право скасовано, у віданні комбінату залишилася тільки лісозаготівля. Роботи Біломоро-Балтій. комбінату виконували в'язні Б.-Б. т. і трудопоселенці (на 8 липня 1938 з 28 083 осіб, утримуваних у 21-му селищі, працювало 15 525 осіб). Від осені 1935 в'язні Б.-Б. т. працювали також на буд-ві Сегезького лісопапер.-хім. комбінату (до 1939), Нижньотуломської ГЕС, Мончегор. нікел. комбінату (літо 1937 — січень 1940), Кондопозького спирт. заводу (листопад 1940 — березень 1941), Ондської ГЕС, на очисних роботах «Пудожбуду», буд-ві судноверфі на Онез. озері, судноремонт. заводу в Повенці, Медвеж'єгор. лісозаводу, залізнич. гілки до ст. Монче-Тундра (нині м. Мончегорськ). Б.-Б. т. закрито у зв'язку з загрозою воєн. дій, все майно і в'язні передані у створ. на його основі ВТТ при «Оборонбуді». ВТТ «Біломорбуду» організовано для відновлення гідротех. споруд і житл. будівництва, лісорозробок та відбудови Вяртсил. метизного заводу. До 1 вересня 1945 в'язні у ВТТ майже не прибували (96 осіб). Осн. робочою силою «Біломорбуду» були нім. військовополонені. Не виключено, що ВТТ або ін. табори при «Біломорбуді» зберігалися й після війни.

О. О. Гарбузюк

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Біломоро-Балтійський табір (БеломороБалтийский лагерь, БелБалтЛаг) / О. О. Гарбузюк // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-40833>. – Останнє поновлення : 2023.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).